

Tarvitaanko rakastamiseen ihmistä?

Tämän numeron teemana on tekoäly ja ruumiillisuus.

Tekoäly on tullut elämäämme, ilman että meiltä on kysytty. Päätimme pohtia tätä realiteettia mahdollisimman avoimesti: se on voima, joka vaikuttaa elämäämme, halusimme sitä tai emme. Lehden toimituksessa emme halunneet suhtautua siihen paranoidisesti emmekä kriitikittömällä hypetyksellä, vaan yritämme tässä numerossa *ajatella* tekoälyä ja sen vaikutusta elämäämme ja ammattiimme psykoterapeutteina. Mikä on oma transferenssimme tekoälyä kohtaan?

Onko tekoäly kaiken hyväksyvä äiti, joka on aina paikalla? Onko se vaarallista keinoälyä, joka uhkaa meitä ihmisiä tekemällä meistä tarpeettomia ja jopa lopulta käy kimppuumme ja tuhoaa meidät? Nämä syvät teemat nousevat kirjoituksissamme ajateltaviksi. Joka tapauksessa on niin, että kielimalli, johon tekoäly perustuu, ei koskaan voi olla neutraali tai puolueeton. On aina hyvä pohtia taustalla piilevää ideologiaa tai – vähän paranoidisesti – sitä, kuka tästä koko hommasta hyötyy, joko taloudellisesti, poliittisesti tai ideologisesti.

On sanottu, että tekoäly tietää kaiken, mutta ei ymmärrä mitään. Kun sitä kokeilee, se kuitenkin synnyttää *tunteen*, että se jopa ymmärtäisi. Voiko tekoälystä kehittyä viisas olio? Niin hämmästyttävän jäsentyneitä ja laajaan tietopohjaan perustuvia vastaukset usein ovat ainakin aloittelijan kokemuksessa (lue: vastaukset perustuvat kaikkeen mitä netistä löytyy). Tämän vuoksi lähdimme myös kokeilemaan tekoälyä käytännössä kysymällä siltä itseltään, onko sillä tietoisuutta, minätietoisuutta tai tiedostamatonta.

Varsinkin nuoret ihmiset kertovat usein etsivänsä neuvoa tai vastauksia ”elämänsä yrikykseen” kysymällä tekoälyltä. He käyttävät sitä psykoterapiaan verrattavalla tavalla. Näin tekevät myös jotkut potilaamme psykoterapian ohella. – Tekoälyä saatetaan käyttää myös *jumalbottina*, jonka puoleen kääntyä elämän syvimmissä kriiseissä tai pyhien kirjoitusten tulkinnassa; käyttäjä voi pyytää jumalbottia laatimaan personoidun rukouksen tai puhumaan jumalan äänellä (*Yliopisto*-lehti, 7/2025). Ja hän voi uskoa, että itse jumala puhuu, juuri hänelle.

Tässä kaikessa piilee inhimillisesti isoja riskejä. Esimerkiksi jumalabotti saattaa vahvistaa uskomusta, että väkivalta on hyvä idea, jos se palvelee mitä vain kysyjän ”korkeampaa” tarkoitusta. Itsetuhoinen ihminen voi ripustautua lohdutuksen hakemisessa tekoälyyn ja lopulta pettyä kohtalokkaasti – joutua huomaamaan, että tekoäly ei ole joku, joka välittää, vaan sen simulointia, illuusio välittämisestä.

Lehteä suunnitellessa mietimme, mikä olisi tekoälyn antiteesi. Valitsimme käsitteen *ruumiillisuus*. Vaikka on olemassa tekoälyyn perustuvia toiminnallisia robotteja, ainakaan toistaiseksi tekoälyä ei voi pitää ruumiillisena olentona, jolla on kyky tuntea, kärsiä, haluta tai jolla on viettipainetta tai oma tahto – tai halun aikaansaava päättymätön *puute*. Joka tarvitsee toista. Tai joka tiedostaa oman kuolevaisuutensa ja alkuperänsä kahden solun sattumanvaraisessa yhtymisessä.

Uuden *Ihmisen tekemää* -median sivulla kielitieteilijä Janne Saarikivi toteaa, ettei tekoäly pysty imitoimaan ihmisyyden parhaita puolia – eikä huonompiakaan. Kun ”me ollaan tässä minän ja sinän vuorovaikutuksessa, minusta on aivan selvää, ettei ruumiiton algoritmi koskaan ole sinä. Sinä voi olla ainoastaan tällainen vajavainen, kuolevainen ruumis, joka kärsii, väsy, tylsistyy, ärsyyntyy, ja lopuksi kuolee.” Vain toinen ihminen voi tietää, millaista on olla ihminen.

Ajattelen, että varsinkin rakastamiseen tarvitaan ihmistä¹. Laulua *Rakastamisen vaikeudesta* lainaten: Maksettu rakkaus vain masentaa, hellyyttä rahalla ei saa.

Tekoäly ei ole Toinen.

Anna Lilja
päätoimittaja

¹ Pääkirjoituksen otsikko on lainattu lehemme toimittajan, Matti Pesolan, oivallisesta esseestä ”Tarvitaanko rakastamiseen ihmistä?”, *Psykoanalyttinen psykoterapia*, 2019.